

АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ GOD У ВІКТОРІАНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Давидова Тетяна Василівна

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри практики англійської мови

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

вул. Роменська, 87, м. Суми, Україна

У статті розглядається актуалізація концепту GOD у художньому дискурсі вікторіанської доби. Доведено, що проаналізований концепт GOD як лінгво-ментальна одиниця, що відображає духовну сферу життя суспільства і специфіку релігійно-міфологічного світогляду вікторіанців, ґрунтується на біблійних догматах християнства, проте децю модифікується у своєму онтогенезі під впливом постулатів англіканської церкви і загальної соціалізації та індустріалізації суспільства, що знаходить підтвердження у мові. Художня література вікторіанської доби увібрала в себе ідеї протестантизму, трансформовані в догматику трьох основних течій – лютеранства, кальвінізму та англіканства. Перемежування і взаємовплив релігійних поглядів безумовно відображається у смислового просторі досліджуваного концепту.

Аналіз мовного матеріалу показав, що вікторіанці мають більш-менш традиційне, біблійно зумовлене уявлення про Бога, внаслідок чого досліджуваний варіант концепту GOD, сформований стабільними та маргінальними ознаками, не радикально відрізняється від загальноприйнятого інваріанта і лише незначною мірою передає специфіку хронотопу, що відображається в деяких номінаціях на позначення церковного інтер'єра, одягу священиків або уявного вбрання містичних референтів, які імітують побут вікторіанців. Підтвердженням цьому є реконструйовані в процесі дослідження концептуальні схеми: БОГ – це ТВОРЧА СУТНІСТЬ, що ВОЛОДІЄ ВСЕСВІТОМ; БОГ – Є ОТЕЦЬ ЛЮДСТВА, а земні істоти – його ДІТИ; БОГ є взірцем МУДРОСТІ і СПРАВЕДЛИВОСТІ; БОГ є ФАТУМ.

Аналіз концептуальних метафоричних схем довів, що Бог-референт отожднюється у вікторіанській культурі з людиною високого соціального рангу, наділений людськими якостями, вирізняється винятковою бездоганністю й асоціюється з людськими чеснотами, найвищими почуттями, суспільною діяльністю людини та її соціальними ролями. Про антропоморфність Бога свідчать такі метафоричні схеми: БОГ – це ІСТОТА, яка ВАЖКО ПРАЦЮЄ; БОГ – ДБАЙЛИВИЙ ДІЯЧ; БОГ – ДЕЛІКАТНИЙ і НЕНАВ'ЯЗЛИВИЙ НАСТАВНИК; БОГ є ВИПРОБУВАЧ ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ; БОГ є КАРАТЕЛЬ. Концепт GOD містить аксіологічний компонент, що доводимо в результаті реконструкції метафоричної схеми БОГ – це ДОБРО.

Ключові слова: концепт, актуалізація, художній дискурс, вікторіанська доба, концептуальна метафорична схема, антропоморфність, аксіологічний компонент.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Концептуалізація світу як наслідок взаємодії людини й соціуму, відображеної у мові, є однією з центральних проблем когнітивної лінгвістики (Н. Ф. Алефиренко, М. М. Болдирев, С. А. Жаботинська, О. С. Кубрякова, В. А. Маслова, G. Fauconnier, R. Jackendoff, M. Turner). Оперативними одиницями мислення, у яких конденсуються не лише індивідуально-особистісні знання окремих членів мовного колективу, а й узагальнений національно-культурний досвід усієї мовної спільноти, конвенційно вважаються концепти (С. А. Аскольдов, О. П. Бабушкін, С. Г. Воркачов, В. З. Дем'янков, В. І. Карасик, З. Д. Попова, Ю. С. Степанов, G. Lakoff, M. Johnson, R. Langacker та ін.).

Аналіз останніх досліджень та публікацій доводить той факт, що концепт GOD досить плідно вивчався у когнітивній лінгвістиці та лінг-

воконцептології [1; 2; 3], проте на сучасному етапі розвитку науки виникає потреба у систематизації отриманих знань щодо концептів певної лінгвокультури, чим визначається **актуальність** нашої наукової розвідки.

Метою цієї праці є дослідження актуалізації концепту GOD у художньому дискурсі вікторіанської доби. Для досягнення поставленої мети передбачається розв'язання наступних завдань: 1) вивчити способи текстової реалізації концепту GOD у досліджуваному матеріалі та дослідити його смисловий потенціал; 2) реконструювати ключові концептуальні метафоричні схеми з метою відтворення етномовної картини світу представників вікторіанського суспільства. **Об'єктом** наукового пошуку є власне концепт GOD, вербалізований різними лексемами у вікторіанському художньому дискурсі, а **предметом** – актуалізація цього концепту у художніх творах вікторіанської доби.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Вікторіанська доба, як епоха індустріальної цивілізації в історичній традиції Англії, вважається етапом найвищого розвитку Британської імперії і відзначається особливим злетом прогресивної думки, утвердженням лібералізму на противагу суворому моральному кодексу і консервативним поглядам, загальним розквітом суспільства, побудовою оновлених капіталістичних відносин, завоюванням монопольного становища на світовому ринку, упровадженням нових ідей та матеріальних здобутків, формуванням нової ідеології й ескалацією матеріальних цінностей [1, 79], проте занепадом духовних, про що, наприклад, заявляє Оскар Вайлд мовою героїв своїх казок.

З метою відтворення етномовної картини світу представників вікторіанського суспільства, що вбачається можливим на основі глибинного лінгвістичного аналізу мовних явищ з акцентом на їхній культурній значущості, до розгляду пропонується вербалізований в художньому дискурсі концепт GOD, в якому об'єктивується феномен теософічного світогляду англійців вікторіанської доби з навіяними, упровадженими соціумом ідеями пуританства v/s егоцентричного гедонізму, спричиненого спокусливими опціями-пропозиціями світського життя.

Передумовами формування релігійної свідомості нації зазвичай виступає утворення суспільних державних інститутів, течій та конфесій, що модифікують менталітет членів соціуму і регламентують рівень їхньої духовності. Ґрунтом для виникнення та утвердження релігійного світогляду вікторіанців слугували ідеї протестантизму, реформації та просвітництва, традиції яких ввібрала в себе англіканська церква, проте християнська свідомість, скорегована хронометричними та соціальними чинниками, утворюється передусім на основі біблійних догматів. Попри пріоритетність матеріальних цінностей у період економічного процвітання капіталістичного суспільства першої половини XIX ст., світогляду вікторіанців властиві уявлення про нематеріальні сутності буття, центральним серед яких є образ Бога.

Смисловий обсяг концепту GOD з його варіантними / периферійними ознаками досліджуємо на основі мовного матеріалу, в якому розглядуваний концепт знаходить своє текстове втілення, наприклад:

God made the blindworm and the mole, and each has its place. Who art thou to bring pain into God's world? Even the cattle of the field praise Him. (5, 188).

У наведеному текстовому фрагменті в концепті GOD, вербалізованому одноіменною лексемою, актуалізується семантичний компонент "creativity" (творчість), що підтверджується в першому тематично маркованому контексті (*God made the blindworm and the mole*) завдяки дієслову *to make*, що експлікує семантичну ознаку «творчість/творіння» і є синонімом дієслова *to create*. Доказом цього виступає словникова дефі-

ніція: *to make – to create or produce something by working* [5, 911]. Творчість, зазвичай характерна для людини, приписується Богові. Зважаючи на це, можна зазначити, що Бог постає у свідомості О. Вайлда як творець, а, відповідно, земні істоти і цілий світ як його творіння, що доводить другий контекст із лексичним маркером *God's world*, завдяки якому, за наявності іменника в присвійному відмінку, актуалізується додаткова семантична ознака "possession" (володіння). Таким чином, у вайлдівському розумінні БОГ – це ТВОРЧА СУТНІСТЬ, що ВОЛОДІЄ ВСЕСВІТОМ як власним творінням.

У цьому ж контексті імплікуються концептуальні ознаки "supremacy" (верховенство) та "superiority" (перевага, вищість), через які вбачається ескалація величності та неперевершеності Бога, і на фоні чого акцентуалізується малозначущість людини на противагу Богу-творцю (*Who art thou to bring pain into God's world?*).

У запропонованому текстовому фрагменті реалізується інша концептуальна ознака "worship" (поклоніння, шана, обожнювання), що вербалізує дію, спрямовану на Бога як предмет обожнення. Ідентифікація цієї ознаки стає можливою завдяки лексемі *praise* (вихвалити, оспівувати), вжитій у функції присудка, вираженого дієсловом, одним із значень якого є "to worship God with words or music" [5, 1162], що свідчить про належність обох лексем (*to worship* і *to praise*) до однієї семантичної групи.

Додаткова концептуальна ознака "kinship" (споріднення, родство), що розширює смисловий компонент концепту, включаючи до обсягу останнього розуміння Бога як Отця, спільного для всіх земних істот, простежується у такому фрагменті: *"Are we not all kinsmen?" said the merchant. "And did not one God make us?"* (5, 167). Тематично маркованим зазначений контекст стає завдяки лексемі-деривату *kinsmen* із значенням «родичі, рідня» у поєднанні з означеним займенником *all*, що номінують родинні зв'язки *всіх* божих творінь, тоді як сам Бог постає як єдиностворювальне начало людського роду, а створені ним істоти як єдинокровні родичі (*did not one God make us?*). Отже, в авторському розумінні БОГ – Є ОТЕЦЬ ЛЮДСТВА, а земні істоти – його ДІТИ.

Концептуальні ознаки "supremacy" (верховенство), "greatness" (велич) та "worship" (обожнювання, поклоніння) ідентифікуємо в наведеному нижче фрагменті за допомогою лексичних маркерів *awe, homage* та ін.:

And the people fell upon their knees in awe, and the nobles sheathed their swords and did homage, and the Bishop's face grew pale, and his hands trembled. 'A greater than I hath crowned thee,' he cried, and he knelt before him (5, 97).

Велич Бога, який номінується у цьому контексті перифрастично (*A greater than I*), вбачається перш за все у шануванні, поклонінні та глибокій повазі до нього з боку земних творінь різних

верств, починаючи від простого люду до шляхетних осіб і духовенства (*the people, the nobles, the Bishop*). Увічливо-шанобливе ставлення до Бога, що супроводжується такими культовими діями як, приміром, чолобиття чи колінопреклоніння (*he knelt before him* та *did homage*), часто поєднується з благоговійним страхом (*fell upon their knees in awe*): *awe – a feeling of great respect and admiration, often combined with fear* [5, 89] та емоційною напругою, що, як наслідок, має зовнішнє вираження (*the Bishop's face grew pale, and his hands trembled*), або зі смиренністю і покірною (*the nobles sheathed their swords and did homage*).

У міфологічно-релігійному світогляді англійців, з одного боку, Бог розуміється як недосяжна велична сутність, а з другого боку, його образ максимально апроксимізується до образу людини. Як наслідок неможливості візуального контакту обивателя із Всевишнім, в уяві носіїв мовної культури образ Бога часто імітує людину, чи, навпаки, це наслідок вірувань у те, що саме людину створено Богом «за образом своїм і подобою своєю»: *And God said, Let us make man in our image, after our likeness* [3, Genesis 1/26], *So God created man in his own image, in the image of God created he him...* [3, Genesis 1/27]. Підтвердженням антропоморфності Бога в англійській картині світу Вікторіанської доби стає інший фрагмент: *I told him that my desire was to see the god. The god is hunting... The god is asleep... The god is at the feast...* (5, 152).

У результаті персоніфікації Бог уподібнюється до пересічного вікторіанця **вищої касті**, якому властиво проводити вільний час на полюванні (*The god is hunting*) або на святі (*The god is at the feast*), рівно як і відпочивати (*The god is asleep*) після певного роду занять, внаслідок чого експлікується ідея, що Богу, як і людині, притаманно втомлюватись. Отже, БОГ – це **ІСТОТА**, яка **ВАЖКО ПРАЦЮЄ**, а його діяльність – це тяжка праця, що результується втомою.

За аналогією з Богом, людина теж має тяжко працювати, виконуючи намічену їй всесвітом програму і загартовуючи власну душу й характер, щоб набувати позитивних якостей і вдосконалювати свою особистість. Людській душі (англ. **soul**), як вмістилищу чеснот і духовних цінностей, надається, з релігійних позицій, неабияке значення:

[...] ... for the soul is the noblest part of man, and was given to us by God that we should nobly use it. There is no thing more precious than a human soul, nor any earthly thing that can be weighed with it. It is worth all the gold that is in the world, and is more precious than the rubies of the kings. (5, 134–135).

У цитованому фрагменті душа представлена невід'ємною дарованою Богом (*given to us by God*) складовою людини, найдорожчою від усіх скарбів та земних благ (*It is worth all the gold that is in the world, and is more precious than the rubies of the kings.*). Епітет *precious* (дорогоцінний) у поєднанні з художнім порівнянням душі

з коштовним камінням / металом (*rubies* та *gold*) характеризують її як певний духовний стрижень, акцентуалізуючи перевагу духовних цінностей над матеріальними. Дарована Богом, вінцем нематеріального світу, людська душа як часточка Бога в людині також є ефірною та нематеріальною, а отже, невидимою субстанцією, побачити яку традиційно під силу лише Богові:

"Yes," answered Hallward gravely, and with deep-toned sorrow in his voice, "to see your soul. But only God can do that." (6, 260).

Подібно до душі, іншим контейнером людських чеснот у вікторіанській літературі є людське серце – **human heart**, що в авторському розумінні відповідає за чуйність, милосердя та співчуття, прикладом чого можуть слугувати герої казки О.Вайлда *"The Happy Prince"*, наділені автором саме такими якостями:

When I was alive and had a human heart [...] I did not know what tears were. Now that I am dead [...] and though my heart is made of lead yet I cannot choose but weep. (Н.Р., р. 12), стверджує головний герой казки на відміну від героїні іншої казки, жорсткосердної Інфанти: *For the future let those who come to play with me have no hearts* (5, 127).

Щасливий Принц та його помічниця Ластівка, яка також має добре серце – *the Swallow, who really had a good heart* (5, 16), жертвуючи власним життям, чинять добрі справи, чим заслуговують Божу хвалу:

"Bring me the two most precious things in the city," said God to one of His Angels; and the Angel brought Him the leaden heart and the dead bird. "You have rightly chosen," said God. (5, 22).

У зв'язку із цим досліджуваний нами концепт GOD, що розгортається в тексті завдяки його лексичним номінаторам **heart** та **precious thing** на позначення найцінніших надбань, схвалених Богом (*You have rightly chosen," said God*), набуває нового формату, адже, згідно з авторською позицією, **БОЖЕСТВЕННЕ НАЧАЛО (БОГ) В ЛЮДИНІ** – це її добре **СЕРЦЕ** і **ДУША**, позитивні добрі вчинки і здатність до самопожертви навіть ціною власного життя (*dead bird*), у чому полягає її земна місія. З іншого боку, душа і тіло, що неодноразово протиставляються автором як матеріальне і духовне в людині, мають інтегративно доповнювати одне одного і, зливаючись у єдине ціле, утворювати гармонійну особистість:

The harmony of soul and body how much that is! We in our madness have separated the two, and have invented a realism that is vulgar, an idealism that is void. (6, 139).

Утім, з позицій релігійного світогляду, з метою випробування душі й тестування непохитності та стійкості людського духу завдання Бога для земних творінь ускладнюється низкою перипетій та доленосних ситуацій, які повинна здолати людина впродовж життєвого шляху. У такій програмі, закладеній для людства, вбачається певна **фаталістичність**:

Canst thou make these things not to be? Wilt thou take the leper for thy bedfellow, and set the beggar at thy board? Shall the lion do thy bidding, and the wild boar obey thee? Is not He who made misery wiser than thou art? (5, 95).

Наведений текстовий фрагмент є свідченням того, що у релігійному світогляді вікторіанців неминучими вважаються такі негативні суспільні й природні явища, як, приміром, бідність, позначена в тексті лексичними маркерами *the leper* та *the beggar* (*Wilt thou take the leper for thy bedfellow, and set the beggar at thy board?*), чи невгамовні дикі тварини (*Shall the lion do thy bidding, and the wild boar obey thee?*). Єдиною регулятивною силою в таких ситуаціях вважається вищий розум, що не до снаги звичайним обивателям (*Canst thou make these things not to be?*). Саме тому заплановані згори діяння сприймаються у вікторіанському суспільстві як незворотні, як доля чи фатум.

В евфемічно-перифрастичній номінації Бога в зазначеному контексті *He who made misery* (Той, що створив нещастя) він позиціонується як першопричина горя та нестатку в суспільстві (*misery – the state of being extremely unhappy or uncomfortable* [5, 958]). Утім, незважаючи на це, у божественних діяннях вбачається певна мотивація, підкріплена вірою в те, що будь-який намір Бога здійснюється з якоюсь метою, а сам Бог є одночасно джерелом проблем (тобто тим, хто їх створив) та способом їх розв'язання за умови твердої віри й відданого служіння йому.

Богові приписуються такі атрибути, що звеличують його в очах шанувальників: схарактеризований епітетами *wise* та *just*, він визнається еталоном мудрості і справедливості, наприклад: *Not "Forgive us our sins" but "Smite us for our iniquities" should be the prayer of a man to a most just God.* (6, 317).

Справедливість Бога проявляється в рівному ставленні до грішників і праведників за їхні земні діяння, милості й прощенні неістотного відступництва (*Forgive us our sins*) та покаранні за злочини (*Smite us for our iniquities*).

Мудрість Бога, згідно з віруванням вікторіанців, полягає в глибині його обізнаності із земними проблемами, впевненості у власних діях та виваженості у визначенні подальшої долі своїх творінь: одних він забирає до раю, де після смерті, відповідно до устоїв вікторіанського світогляду, вони знаходять спокій і умиротворіння: *Make your peace with God, for tonight you are going to die* (6, 292), іншим перекриває доступ до небесного едему, позбавляючи їх блаженства позаземного життя. Отже, спираючись на мовний матеріал, реконструюємо концептуальну метафоричну схему БОГ є взірцем вселенської МУДРОСТІ І СПРАВЕДЛИВОСТІ.

Наділений надприродними можливостями, Бог у вікторіанській культурі вважається деміургом праведників і карателем грішників, всебачущим оком, контролером людських учинків, регулятором усіх їхніх земних діянь. Стаючи централь-

ним об'єктом релігійного культу, Бог не лише діє сам, впливаючи на свої творіння і моделюючи їхні долі, а й потребує від них беззаперечної віри, дотримання обрядів, виконання ритуалів: *I spent too much of my time going to Church, and in Church duties* (4, 84). Така авторитарність Бога підсилює впевненість носіїв мовної культури в безапелятивності божих інтенцій, вселяючи благоговійний страх перед розплатою за гріхи, культивує покору та смирення з боку шанувальників. Підтвердженням цьому стає цитований мовний матеріал.

З одного боку, Бог здійснює контроль над вчинками людини, тим самим стаючи регулятором морально-етичних норм у суспільстві. З другого боку, виступає як спаситель-захисник (англ. *Saviour*), що дбає не лише про людину, а й про кожне земне творіння, наприклад: *'Nay, but God careth for the sparrows even, and feedeth them,' he answered* (5, 186).

Таким чином, Богу приписуються атрибути активного дбайливого діяча з рівним ставленням до найдрібніших живих істот, які не залишаються поза його увагою, у зв'язку з чим реконструюємо концептуальну метафоричну схему БОГ – є ДБАЙЛИВИЙ ДІЯЧ.

Утілившись в образ мудрості, вселенський розум-підкажчик, виступаючи в ролі наставника, час від часу відвідує своїх підданих, делікатно нашіптуючи їм слова застереження у делікатній манері, запобігаючи їх устрашіння своїми містичними метаморфозами, наприклад:

Thin-lipped wisdom spoke at her from the worn chair, *hinted at prudence*, quoted from that book of cowardice whose author apes the name of common sense. She did not listen. She was free in her prison of passion (6, 181-182).

Епітет *thin-lipped* (тонкий, ледве відчутний) у прозопопеїчній метафоризації мудрості, що в образі ефемерного відвідувача натякає на розсудливість (*hinted at prudence*), свідчить про витонченість та делікатність такого навіювання, прихований заклик до інтуїтивного чуття й довіри, адже впроваджуючи свої ідеї і діючи при цьому завуальовано, містичні сили, згідно з авторським світоглядом, залишають кожній особистості **СВОБОДУ вибору** (*She was free*) у прийнятті остаточних рішень. Утім, заклопотана проблемами, людина не завжди прислухається до цього голосу (*She did not listen*) й приречена на помилки, що часто призводять до гріха.

Підтвердженням цьому є наявне у цитованому фрагменті художнє протиставлення *She was free in her prison of passion* (Вона почувалася вільною в полоні своєї пристрасті) як функціонально обумовлений різновид мовного парадоксу: здоровий глузд Сібіл Вейн, затьмарений пристрастю, обмежує її свободу, про що свідчать ключові компоненти контексту *She was free* та метафора *in her prison of passion*, які вступають один з одним у відношення суперечності: лексема *free* у значенні *not*

a prisoner or slave [5, 596] номінує свободу особистості, тоді як лексема *prison – an institution where people are kept as punishment* [5, 1178], навпаки, таку свободу заперечує. Таким чином, людина, яка за планом Бога, має бути вільною від пристрастей, стаючи заручником своїх почуттів, позбавляє себе напучуваної божої участі, власноруч моделюючи подальшу долю і відчуваючи власну свободу.

Спираючись на вищесказане і враховуючи повчальність божої позиції, вбачаємо Бога в концептуальній картині світу вікторіанців **ДЕЛКАТНИМ** і **НЕНАВ'ЯЗЛИВИМ НАСТАВНИКОМ**, що залишає за особистістю право остаточного вибору.

З іншого боку, прислухаючись до голосу всевишнього, що втримує від гріха чи злодіянь, людина, відчуваючи в цьому своє спасіння, вдячна Богові за надану можливість врятуватися, наприклад:

"Jane!" you think me, I dare say, an irreligious dog: but my heart swells with gratitude to the beneficent God of this earth just now. He sees not as man sees, but far clearer: judges not as man judges, but far more wisely (1, 441).

Регулятором морально-етичних норм людської поведінки в рамках релігійного світогляду вікторіанців залишаються десять біблійних **ЗАПОВІДЕЙ** як кодекс законів честі і сумління, невідступно слідувати яким повинна кожна богопослушна людина. Порушення чітко окреслених у Біблії прописних істин, через призму релігії, розцінюються як **гріхи**, що призводять до небесної карі у вигляді фізичного болю й страждань.

Душевний або фізичний біль, возведений у абсолют, стає одним із способів випробування людини на землі, займаючи верховну позицію серед інших страждань: *For of a truth, **pain is the Lord of this world**, nor is there anyone who escapes from its net* (5, 172–173).

Про це свідчить метафора **pain is the Lord of this world** з ключовим елементом **Lord**, що одночасно синонімічно номінує Бога як інший взірць світового абсолюту [5, 894]. Повсюдність болю, метафорично представленого в тексті в образі тенетів (*net*), в які потрапляють безвиключно всі (*nor is there anyone who escapes*), підтверджується дієсловом *to escape* (утікати), що, у поєднанні з заперечною формою займенника *nor anyone*, спростовує ймовірність втечі від вселенського болю, що також є свідченням наявності певного фатуму в людському житті, керованого вищими силами. Зроблені висновки дозволяють реконструювати наступні метафоричні схеми: БОГ є **ФАТУМ**, що визначає людські долі, та БОГ є **ВИПРОБУВАЧ ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ**.

Убачаючи в божих діях абсолютну скерованість і визначеність, що впливає на стан людського життя, вікторіанці вірять у закономірність розплати. Уявляючи Бога застрашливою силою і карателем за гріхи, а сам гріх – найгіршою провинною, людина, скута страхом перед розплатою і боячись

божественного гніву, усвідомлює можливість страшною карі, що раптово сходить на неї як наслідок її недобропорядних учинків, наприклад:

'*Nay, but I have been **cruel** to my mother, and **as a punishment has this evil been sent to me. Wherefore I must go hence, and wander through the world till I find her, and she give me her forgiveness***' (5, 192).

У цитованому фрагменті ключові елементи контексту *I have been **cruel*** та *as a **punishment has this evil been sent to me***, що знаходяться один з одним у причинно-наслідковому зв'язку, вербалізуючи надіслане покарання як результат жорстокості героя у ставленні до матері (*cruel to my mother*), об'єктивують концепт GOD лише опосередковано: розглядаючи нещастя Зоряного хлопчика у вигляді потворних метаморфоз його зовнішності, лексикалізоване в тексті словосполученням *this evil (це лихо)*, яке з'явилося нізвідки і було раптово і непомітно надіслане кимось, про що свідчить пасивний стан дієслова *to send*, експлікуємо концепт GOD, убачаючи в замовчуванні автором невідомого діяча алузію на Бога як світовий абсолют, єдину суперсилу, здатну водночас помітити й покарати хибність людських діянь. У зв'язку з цим реконструюємо метафоричну схему БОГ є **КАРАТЕЛЬ**.

Таким чином, Бог-каратель у концептуальній картині світу вікторіанців виступає як *агенс* дії, а людина як *пацієнс* і як *бенефіціант*, роль якого полягає не лише в прийнятті каральних заходів вселенського деміурга, а й в усвідомленні власних недоліків і здобутті прощення (*forgiveness*) за них, про що свідчить наведений вище мовний фрагмент.

Зважаючи на весь корпус проаналізованого мовного матеріалу, виявляємо у структурі концепту аксіологічну ознаку "*goodness*" (добро), що неодноразово підтверджується в мовному матеріалі сталим епітетом *good* у складі семантичного зрощення *good God*, наприклад: *the **good God** knows? But I don't ask* (2, 122), в якому імпліцитно номінується добротність Бога.

Попри відсутність етимологічної спорідненості між лексемами *god* та *good* [4], Бог традиційно ототожнюється у вікторіанській культурі з добром і благодаттю, що дозволяє експлікувати концептуальну схему БОГ – це **ДОБРО**, яка є однією з ключових концептуальних метафор.

Таким чином, концепт GOD, утілений у художньому просторі Вікторіанської доби, влучно транспонує особливості духовної культури нації, сформованої під впливом англіканства – конгломерату лютеранства, кальвінізму та пуританізму.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши фактичний мовний матеріал, маємо змогу систематизувати виявлені концептуальні метафоричні схеми, укладені в межах базових концептуальних моделей, закладених у мисленні вікторіанців. Сформований на основі релігійних догматів, менталітет англійців ввібрав досить традиційні уявлення про

Бога: БОГ – це *ТВОРЧА СУТНІСТЬ*, що *ВОЛОДІЄ ВСЕСВІТОМ* як власним творінням; БОГ – *Є ОТЕЦЬ ЛЮДСТВА*, а земні істоти – його *ДІТИ*; БОГ є візцем вселенської *МУДРОСТІ* і *СПРАВЕДЛИВОСТІ*; БОГ є *ФАТУМ*.

У міфологічно-релігійному світогляді англіїців, з одного боку, Бог розуміється як недосяжна велична сутність, а з другого боку, його образ максимально апроксимізується до образу людини. Про антропоморфність Бога свідчать такі метафо-

ричні схеми: БОГ – це *ІСТОТА*, яка *ВАЖКО ПРАЦЮЄ*; БОГ – *ДБАЙЛИВИЙ ДІЯЧ*; БОГ – *ДЕЛІКАТНИЙ* і *НЕНАВ'ЯЗЛИВИЙ НАСТАВНИК*; БОГ є *ВИПРОБУВАЧ ЛЮДСЬКОЇ ДУШИ*; БОГ є *КАРАТЕЛЬ*. Концепт GOD містить аксіологічний компонент, що доводимо в результаті реконструкції метафоричних схем БОГ – це *ДОБРО*; БОГ В ЛЮДИНІ – це її добре *СЕРЦЕ* і *ДУША*. *Перспективами* дослідження є вивчення метафоричного компоненту концепту GOD.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брискина А. А. Концепция истории в Викторианскую эпоху. *Вестник Московского университета. Серия 9. Филология*. 2008. № 2. С. 79-85.
2. Панова Л. Г. Слово БОГ и его значения: от иерархии небесной к иерархиям земным. URL: http://www.panova_bog.pdf.
3. Поліна Г. В. Мовна об'єктивізація концепту БОГ в англійському дискурсі XIV – XX століть : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Донецьк. 2005. 20 с.
4. Etymology Dictionary Online. URL: <http://www.etymonline.com>.
5. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. London : Macmillan Publishers Ltd, 2007. 1748 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Bronte Ch. Jane Eyre. London: Penguin Books Ltd, 1994. 447 p.
2. Dickens Ch. A Tale of Two Cities. London : Penguin Books Ltd, 1994. 367 p.
3. The Bible. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 478 p.
4. Wilde O. A Woman of No Importance. London : Penguin Books Ltd, 1994. 94 p.
5. Wilde O. The Happy Prince and Other Stories. London : Penguin Books Ltd, 1994. 204 p.
6. Wilde O. The Picture of Dorian Gray. Plays, Prose Writings and Poems. London : David Campbell Publishers Ltd, 1991. P. 127–320.

REFERENCES

1. Bryskina A. A. (2008) Kontseptsia istorii v Viktorianskuyu epohu. [The Concept of History in the Victorian Epoch]. Moscow. [in Russian]
2. Panova L. G. Slovo Bog i yego znacheniya: ot iyerarkhii nebesnoi k iyerarkhiyam zemnym [Word GOD and its meanings: from heaven hierarchy to earth hierarchies]. URL: http://www.panova_bog.pdf/. [in Ukrainian]
3. Polina G. V. (2005) Movna obyektivatsiya kontseptu Bog v angliyskomu dyskursi XIV-XX stolit' [Language objectivization of concept GOD in the English discourse of XIV-XX centuries]. Donetsk. [in Ukrainian]
4. Etymology Dictionary Online. URL: <http://www.etymonline.com>.
5. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. London : Macmillan Publishers Ltd, 2007. 1748 p. [in English]

ACTUALIZATION OF THE *GOD* CONCEPT IN THE VICTORIAN BELLES-LETTRES DISCOURSE

Davydova Tetiana Vasylivna

Candidate of Philological Sciences,

Senior Lecturer at the Department of English Practice

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

87, Romenska St., Sumy, Ukraine

The article highlights the actualization of the GOD concept in the Victorian age belles-lettres discourse. It's been proved in the article that the studied concept as a linguistic mental unit which reflects the spiritual life of the society and the specificity of the religious-mythological worldview is based on biblical dogmas of Christianity but is somewhat modified in its ontogenesis under the influence of the postulates of the Anglican church and the overall socialization and industrialization in the Victorian world which, by all means, is reflected in the language. Victorian age literature incorporated the ideas of Protestantism transformed into the dogmas of the three main trends – Lutheranism, Calvinism and Anglicanism. Thus, various religious views interconnections surely mirror themselves in the semantic space of the GOD concept.

Language material analysis proves that Victorians have a more or less traditional, biblically predetermined understanding of God, whereby the researched variant of the GOD concept, formed by the stable and marginal features, appears not to radically differ from the conventional invariant and only scarcely renders the time frame specificity, such as church interior, clothing of priests or imaginary outfit of mystic creatures offering an idea of the Victorian mode of life. Such inference is reinforced by the conceptual metaphorical schemes reconstructed in the course of the research: GOD is a CREATIVE SUBSTANCE who OWNS the UNIVERSE; GOD is the FATHER of HUMANITY and EARTHLY CREATURES are his KIDS; GOD is an example of universal WISDOM and JUSTICE; GOD is FATE.

The analysis of the conceptual metaphorical schemes has shown that the referent GOD is associated in the Victorian society with a person of high social rank, endowed with human qualities, distinguished by exceptional impeccability and human virtues, most sublime feelings, social activities of a man and his roles in the society. The anthropomorphism of God is evidenced by the following metaphorical schemes: GOD is a HARDWORKING CREATURE; GOD is a CARING AGENT; GOD is a DÉLICATE and UNOBTRUSIVE MENTOR; GOD is a TESTER of HUMAN SOUL; GOD is a PUNISHER.

Concept God also contains axiological component, which is proved by the conceptual metaphorical scheme GOD is KINDNESS.

Key words: *concept, actualization, belles-lettres discourse, Victorian age, conceptual metaphorical scheme, anthropomorphism, axiological component.*